

Софија Божих¹Институт за новију историју Србије
БеоградПрегледни рад
UDK 050СРПСКИ/КЊИЖЕВНИ
ЛИСТ:94(497.111:470)**Душан Р. Бајагић²**Институт за новију историју Србије
Београд**РУСКЕ ТЕМЕ НА СТРАНИЦАМА СРПСКОГ/
КЊИЖЕВНОГ ЛИСТА (2002–2017)**

Апстракт: У *Српском/Књижевном листу*, гласилу за књижевност, културу и друштвена питања, руске теме присутне су на различите начине: кроз књижевна (прозна и поетска) остварења руских писаца и песника, савременика и класика, кроз приказе књига руских аутора из области књижевности, историје и културе, кроз историјске есеје о српско-руским односима и разне друге осврте на културу, историју и политику Русије и Совјетског Савеза. У раду смо се задржали на појединим важнијим текстовима како бисмо утврдили какву поруку *Српски/Књижевни лист* шаље читалачкој публици када су у питању односи Србије и Русије и историја руског друштва и државе у доба комунистичке репресије. Анализирајући одабране текстове утврдили смо да *Српски/Књижевни лист* негује позитивну слику Русије као велике силе са којом су Срби одржавали срдачне и пријатељске односе, која је током историје била њихова заштитница и главни ослонац. Редакција *Српског/Књижевног листа* и њени сарадници русисти нису, међутим, показали наклоност према режиму који је заведен Октобарском револуцијом и који је потрајао све до пред крај 20. века. Концентрисали су се на његове негативне стране, представљајући га као један у основи окрутан, нехуман и злочиначки пројекат, који је одговоран за милионе људских живота.

Кључне речи: *Српски/Књижевни лист*, Русија, Октобарска револуција, СССР

Није неопходно подсећати на то да су везе, контакти и односи Срба са Русима и руском државом веома дубоки, садржајни и разгранати и да имају хиљадугодишњу традицију: Срби су вековима били загледани у Москву, на Русију су се ослањали када им је била потребна политичка и војна помоћ, из Русије су примали снажне културне утицаје али и остављали сопствени печат у руској култури и чак су се организовано селили у велику православну царевину, очекујући међу Словенима на Истоку бољи и достојанственији живот од оног који су имали под западним, римокатоличким господарима. У науци

¹ sofijamisa@yahoo.com

² bajagicdusan@yahoo.com

је утврђено да се историја српско-руских/руско-српских односа може поделити на три периода: епоху спорадичних контаката (12–15. век), време духовних веза (крај 15–крај 17. века) и епоху политике (18–21. века) (Jovanović, 2012). На одјеке повезаности с руском државом и руским народом наилази се и у *Српском/Књижевном листу*, гласилу за књижевност, културу и друштвена питања. Руске теме су у *Српском/Књижевном листу* присутне на различите начине: кроз књижевна (прозна и поетска) остварења руских писаца и песника, савременика и класика, кроз приказе књига руских аутора из области књижевности, историје и културе, кроз историјске есеје о српско-руским односима и разне друге осврте на културу, историју и политику Русије и Совјетског Савеза. У овом прилогу задржаћемо се на појединим важнијим текстовима како бисмо утврдили какву поруку *Српски/Књижевни лист* шаље читалачкој публици када су у питању односи Србије и Русије и историја руског друштва и државе у доба комунистичке репресије.

У *Српском/Књижевном листу* нисмо наишли на прилоге о спорадичним контактима и духовним везама Срба и Руса. Најстарији период из историје српско-руских односа на који се, према нашем увиду, осврнуло ово гласило, обухвата крај 18. и прву половину 19. века. Чланак из пера Станише Војиновића подсећа нас на живот и рад заборављеног српског песника и официра руске војске, Јована Јанковића од Миријева. Он је био син Теодора Јанковића, педагога, преводиоца и писца кога је царица Марија Терезија одликовала племићком титулом за заслуге у организовању школа у Аустрији. Када је отац на позив руског престолонаследника прешао са породицом у православну царевину да би тамо наставио да се бави послом којим је стекао углед у држави Хабзбурговаца – успостављањем школског система по узору на Запад – Јован је примљен на двор за пажа. У Русији је изградио успешну војничку каријеру и истакао се у борбама против Наполеона, нарочито код Аустерлица. Изложен великим напорима за време ратних година, разболео се и умро као још увек млад човек, тридесетогодишњак. У овом напису С. Војиновић је био заинтересован пре свега за Јанковићев књижевни рад, јер се млади Србин бавио и поезијом. Иако су његови стихови највећим делом остали у рукопису, Војиновић је успео да пронађе Јанковићеву оду поводом заузимања Исмаила, објављену вероватно 1791. године, којом је песник славио победу руског оружја и руску царицу Катарину II. Ода је у преводу на српски први пут објављена у *Књижевном листу*, а цео чланак С. Војиновића упозорава нас да наше колективно памћење треба да обогатимо сећањем на виђеније појединце који су потекли из српског народа, чак и ако су својим животима били везани за неке друге, удаљене средине као што је, у овом случају, била руска (Vojinović, 2005).

Раздобље политике заступљено је у *Српском/Књижевном листу* најпре текстом историчарке Сузана Рајић о односима Русије и династије Обреновић крајем 19. и почетком 20. века. Истраживање С. Рајић потврдило је већ постојећа знања о том питању и продубило их на основу нове изворне грађе из руских архива. Ауторка је указала на то да је главни разлог честих промена расположења Русије према Обреновићима, карактеристичних за цео 19. век,

био у вези са спољнополитичком оријентацијом Србије. Краљ Милан био је неподобан јер је ослонац потражио у Аустроугарској, али не и краљ Александар у кога је Русија полагала све наде снажно га подржавши и који је, пошто се пре времена прогласио пунолетним, обећао верност православној царевини. Међутим, сложени односи између сина и оца, пре свега, доводили су у питање постојаност окренутости Србије према Истоку, што је утицало на слабљење руске потпоре младом краљу и, најзад, на то да Русија потпуно дигне руке од Обреновића и препусти их њиховој судбини (Rajić, 2011).

У време Обреновића Србија је прошла кроз разна искушења, па тако и кроз рат против Турака (1876–1877). Тај оружани сукоб изазвао је пажњу Европе и у малу балканску државу довео на хиљаде добровољаца који су се придружили борби српског народа за слободу. Међу њима је био и јунак романа *Ана Карењина* Лава Толстоја, гроф Вронски, лик који није измишљен, већ креиран по моделу човека који је заиста доживео оно што је описано у књизи, грофа и пуковника Николаја Рајевског. Судбина тог романтичног љубавника који је погинуо само три недеље по доласку у Србију подстакла је београдског новинара и писца Будимира Поточана да проучи све историјске чињенице и напише књигу о грофу Вронском/Рајевском. Оживљавајући лик храброг официра, из афирмативног приказа који је *Књижевни лист* објавио поводом овог остварења, сазнајемо да је Поточан у своје дело увео, поред осталих знаменитих Европљана који су дигли глас у одбрану Срба, и још неколико Руса. То су прослављени композитори Петар Иљич Чајковски и Николај Римски Корсаков који су стварали под утицајем српских народних мелодија и тако исказивали солидарност са патничким српским народом (Matarić, 2007). Николај Рајевски дао је подстицај настанку и једног романа чији је аутор Добрило Ненадић, *Сабља грофа Вронског*, а који је, такође, приказан у *Књижевном листу* (Пић, 2002).

Русија је, као заштитница која жели да помогне својим слабијим и угроженим пријатељима, у Србији била присутна и за време Балканских ратова и у Првом светском или Великом рату (Timofejev i Kremić, 2014). На ту чињеницу *Књижевни лист* се осврнуо објављивањем беседе коју је др Брана Димитријевић, лекар и историчар медицине, изговорио приликом полагања венаца на спомен-плочу руским медицинским мисијама 2013. године. Битно је истаћи оно што је Димитријевић посебно подвукао, а то је да се руска хуманитарна помоћ није ограничавала само на слање медицинских мисија и санитетске опреме, већ да је бринула и о цивилном становништву лечећи га потпуно бесплатно и отварајући народне кухиње. Важно је подсетити и на то, истакао је такође Димитријевић, да су се у акцију помоћи Србији и њеном народу укључили сви слојеви руског друштва, аристократија, грађани и радници, како чланови царске породице, трговци и фабриканти, тако и најсиромашнији. Ипак, о руском хуманитарном присуству у Србији се није много знало, све док се пре само неколико година није појавила књига руске историчарке Галине Шевцове (Ševcova, 2012). Њено име Димитријевић је с правом поменуо у својој беседи, наглашавајући допринос Шевцове изучавању руско-српских веза на почетку 20. века (Dimitrijević, 2013).

Др Брана Димитријевић огласио се у *Књижевном листу* још једном, пишући о српским и чехословачким добровољцима у Русији за време Великог рата, у време Фебруарске и Октобарске револуције. Аутора је нарочито занимала судбина генерала Рудолфа или Радоле Гајде, команданта Чехословачке легије и, претходно, командира дезинфекционог одреда Прве српске добровољачке дивизије и његове борбе у Сибиру против бољшевика (Dimitrijević, 2008a, 2008b).

Истом периоду, епохи преврата, посвећен је и текст Милорада Софронијевића који је о свему ономе што је задесило Србе који су се у то време нашли у Русији писао из личног угла. Користећи дневник свог деде Александра, у то време осамнаестогодишњег младића, он је саставио веома занимљив чланак о судбини своје породице за време Великог рата. Склањајући се пред аустроугарским трупима, Софронијевићи су напустили Србију 1915. и живели су у Одеси све до почетка 1918. У овом граду прихваћени су са добродошлицом, Александар и његова сестра тамо су се и школовали, са интересовањем пратећи револуционарна збивања, при чему је Александар навијао за револуционаре и понекад чак и учествовао у њиховим акцијама. Због све сложенијих прилика у Русији, почетком 1918. одлучено је да се избеглице пребаце преко Сибира на Далеки исток и да се тамо донесе коначна одлука о њиховом транспортовању бродовима у Америку. Путовање Софронијевића транссибирском железницом од Одесе до Владивостока трајало је од фебруара до децембра 1918. У дневнику младог Александра забележено је како се путовање одвијало, како су избеглице проводиле дане у возу и, уопште, многе занимљиве појединости које су обележиле ту дугу и несумњиво узбудљиву авантуру (Sofronijević, 2014). Бавећи се доживљајима своје породице, Милорад Софронијевић сместио их је у шири контекст, дајући пресек збивања у вези са учешћем српских и уопште словенских добровољаца у рату на страни Русије. Од значаја је његово запажање да је већина Срба и Југословена током руског грађанског рата била неутрална, неопредељена, сумњичава, па чак и непријатељски расположена према обема сукобљеним странама (Sofronijević, 2015).

О томе како су се у бурним временима преврата сналазили српски званичници можемо прочитати у интервјуу који је Живадин К. Митровић обавио са Мирославом Спалајковићем, сином посланика Краљевине Србије у Русији, који је носио исто име као и његов потомак. У том разговору, објављеном на страницама *Српског књижевног листа*, син је хвалио оца и његово храбро држање: док су се посланици других држава понашали кукавички, посланик Спалајковић је оптужио Лењина пред целим дипломатским кором „да је издајник и да је нанео ударац свим Словенима у свету и да је целат руског народа“ (Вајин, 2016: 327–329; Mitrović, 2017).

И као што су Срби, бежећи пред непријатељем који је заузео њихову отаџбину, похрлили у Русију, и многе Русе је успостављање новог режима натерало да напусте своју земљу и да се распрше широм европског континента, па и даље. Известан број дошао је и у новостворену југословенску државу, а њих око 30 000 ту се и трајно населило (Jovanović, 1996, 175). Међу њима је било

много интелектуалаца који су и у својој новој отаџбини наставили да се баве научним и уметничким радом и да публикују књиге, нарочито из области богословља, политике, војних дисциплина, историје, па и да, у нешто мањој мери, објављују књижевна дела. Руска емигрантска заједница имала је и одређен број својих научних часописа, као и новина, те разне кратковеке билтене, веснике и гласила. Сав тај и други богати штампани материјал пажљиво је пописао и објавио у виду библиографије Јован Качаки, а резултате његовог прегнућа у *Књижевном листу* је представио професор Остоја Ђурић (Ђурић, 2004).

Идући трагом руских избеглица у Краљевини СХС/Југославији исти аутор, Остоја Ђурић, скренуо је пажњу на један значајан догађај из културне историје руске емиграције, а који се догодио у Београду септембра 1928. године. То је био Први конгрес руских заграничних писаца и новинара, до кога је дошло управо у југословенској престоници захваљујући упорности председника београдског савеза, Ксјуњина. Конгрес је сазван у намери да се покаже – и то пре свега комунистичкој власти у Русији – да у изгнанству постоји жива књижевна делатност и списатељи који стварају вреднија дела од оних који су остали под новим режимом. Званични Београд показао се врло гостопримљив према гостима, а југословенски краљ их је примио и доделио им одликовања. С друге стране, из Совјетског Савеза стизале су, што је било и очекивано, осуде овог скупа коме је присуствовало више од сто најпознатијих стваралаца из емиграције. Ђурић закључује да је Конгрес имао велики значај јер су писци и новинари из заграничне Русије тада први пут успели да се окупе и представе свету и да покрену сва своја важнија питања. Исто тако, Конгрес је био од значаја и за југословенску и српску јавност, јер је био један од првих међународних скупова којим је Београд после Великог рата ступао на европску и светску културну сцену. Иако не само први, него и једини скуп руских заграничних књижевника и публициста, Конгрес је дао морални подстицај свим учесницима и осталим припадницима емигрантске заједнице да истрају и у промењеним животним околностима. Био је то и остао, завршава Ђурић, један од најкрупнијих догађаја међу избеглим Русима (Ђурић, 2006).

Један од писаца који су из Париза дошли у Београд да би учествовали на Конгресу руских заграничних писаца и новинара био је и Дмитриј Сергејевич Мерешковски. У информативном чланку о том познатом књижевнику и религиозном филозофу Лидија Суботин дотакла је и његов однос према носиоцима комунистичке идеологије који су завладали у Русији и због којих је Мерешковски напустио своју земљу. Она је цитирала неколико карактеристичних запажања овог мислиоца: да је у Русији настало „царство Антихриста“, да „међу руским комунистима нису све сами зликовци, има и добрих, честитих, скоро „светаца““ и да су баш они „најстрашнији“, да „бољшевизам никад неће променити своју природу, као што ни многуагоник никад неће постати круг“, да „основни разлог за ту непроменљивост бољшевизма лежи у томе што он никад није био националан, то је била интернационална појава [...] која је за бољшевику била и остаје средство за постизање крајњег циља – освајање читавог света.“ На предавању одржаном у Паризу под насловом „Бољшевизам, Европа и

Русија“, Мерешковски је говорио о трострукој лажи большевичке паролe „мир, хлеб и слобода“, која у стварности има потпуно супротно значење: „рат, глад и ропство“. Са сарадницима он је убрзо потом у Паризу објавио књигу *Царство Антихриста*, у којој је описао окрутности большевика у Петрограду. А *Тајна руске револуције*, оглед који је Мерешковски написао пред сам крај живота, штампан је тек 1998. године и одмах је стекао култни статус у Русији (Subotin, 2003).

За разлику од славног Мерешковског, Борис Петровић Вишеславцев, такође блистава фигура руске религиозне филозофије, веома талентован и оригиналан мислилац који је стварао у емиграцији, незаслужено је остао мање познат (Levicki, 2003a). *Књижевни лист* донео је чланак Сергеја Александровича Левицког, у коме су анализиране основне филозофске идеје Вишеславцева изнете у шест његових главних књига. Актуелним проблемима свог времена и своје земље после успостављања большевичке диктатуре Вишеславцев се бавио у делу *Филозофска беда марксизма*, у коме је критички претресао и оповргао две полуге комунистичке филозофије – дијалектички и историјски материјализам. Кроз целу књигу он је доследно провукао мисао да су дијалектика и материјализам две неспојиве ствари, да је дијалектика разоткривање истине кроз противречности, док апсолутизација противречности коју су извршили марксистички дијалектичари води у светски хаос. Према мишљењу Левицког, ова књига представља најубедљивије критичко оповргавање теоријских основа марксизма-лењинизма. Савремено друштво Вишеславцев је подвргао критици и у књизи *Криза индустријске културе*. Индустријска култура учинила је материјална добра доступна широким масама, али не доприноси задовољавању духовних потреба људске личности. Индустријска цивилизација доведена је до екстрема у тоталитарним земљама, где техника служи вољи за влашћу, док у капиталистичким земљама служи материјалној користи али и тежњи за престижом. Духовна достигнућа се, дакле, и у тоталитаризму и у капитализму користе у материјалне сврхе. Ипак, Вишеславцев је давао предност капитализму јер је притисак механизације спољашње стране човековог живота до кога је довела индустријска култура мањи него у тоталитарним друштвима и јер капитализам садржи потенцијал за трансформацију у облике са мање израженим материјалистичким обележјима (Levicki, 2003b).

Осим за сараднике који су писали о интелектуалцима емигрантима, у *Српском/Књижевном листу* простор је обезбеђен и за ауторе наклоњене даровитим ствараоцима из Совјетског Савеза. Перо Симић застао је код Бориса Леонидовича Пастернака и оживео сећање на то како је Москва онемогућила великог писца – чији је роман *Доктор Живаго* прогласила за реакционаран и забранила његово објављивање – да прими Нобелову награду и чак га, због части коју му је указала Шведска академија наука, казнила избацавањем из Савеза совјетских књижевника. Ни према мртвом писцу власт није имала поштовања, не дозвољавајући да се обелодани када је и где преминуо и где ће бити сахрањен (Simić, 2005).

Држава се уплитала и у филмску уметност, цензуришући чак и ремек-дело славног редитеља Андреја Тарковског *Андреј Рубљов*. Марко Бабац је у

Књижевном листу, после подробне анализе овог филма, изнео однос совјетских државних органа према *Андреју Рубљову*. Због религиозности теме и политичке двосмислености филм није био добро примљен и није одмах пуштен у дистрибуцију. Од Тарковског се захтевало да избаци сцене које су по њиховом мишљењу биле испуњене насиљем и порнографијом, тако да је оригинална верзија више пута скраћивана и чак није дозвољено да филм учествује у званичној конкуренцији за Златну палму или Гран при у Кану. Ипак, *Рубљов* је добио награду Међународне филмске критике, а Тарковски је пред смрт рехабилитован у својој земљи и, потом, постхумно одликован (Babac, 2011).

Понижавања није био поштеђен ни чувени композитор Дмитриј Дмитријевич Шостакович. У одломку из књиге Михаила Ардова *Човек велике душе: књига о Шостаковичу*, који је донео *Књижевни лист*, наилазимо на сећања из детињства његовог сина Максима и ћерке Галине. Максим је добро запамтио да је његов отац од тридесетих година 20. века, па све до Стаљинове смрти живео под сталном претњом да ће страдати у чисткама. Заштиту од гулага и смрти нису му пружале ни лојалност ни генијалност. У великој опасности нашао се нарочито после стрељања маршала Михаила Тухачевског, са којим се понекад дружио. После једне посете Тухачевском, позван је у НКВД, где су покушавали да га наведу да оптужи маршала да је с гостима претресао план за Стаљиново убиство. Пошто је Шостакович одбио да лажно сведочи, добио је одређен рок да се предомисли и поново дође на разговор. Када се појавио, одлучан да не мења исказ без обзира на последице, саопштено му је да је испредник који треба да га саслуша ухапшен. Тако је судбина која је требало да снађе великог композитора задесила његовог крвника и Шостакович је, игром случаја, сачувао живот (Arđov, 2007a). Занимљиво је и сећање ћерке Галине на наставника који је додељен њеном оцу како би га ослободили понижавајуће обавезе да посећује заједничка предавања у Савезу композитора, на којима су проучавани Стаљинови радови *Марксизам и лингвистичка питања* и *Економски проблеми социјализма у СССР-у*. Наставник је, дошавши први пут у њихову кућу, прекорио Шостаковича, тобоже изражавајући чуђење што нигде не види Стаљинов портрет, а композитор је, немајући куд, обећао да ће га свакако набавити. Обећање није испунио, а када је Стаљин умро и када се цела земља опраштала од „великог вође“, у кући Шостаковичевих није било никакве жалости (Arđov, 2007b). Највеће понижење композитор је доживео после Стаљинове смрти, у време Хрушчова, када је, не могавши да издржи притисак коме је био изложен, попустио и, упркос својим уверењима, био принуђен да ступи у партију. Стаљинистички терор предуго је трајао и чак ни неспутани умови попут Шостаковича нису могли да се одупру психолошком насиљу и остану доследни себи (Arđov, 2007c).

Механизам совјетске власти може се спознати и кроз приказе књижевних дела руских писаца на које се наилази у *Српском/Књижевном листу*. Владимир Турбин је, тако, у роману *Споменик*, проговорио о човеку у тоталитарном друштву и совјетски режим представио као облик рата против руског народа, због чега му је главна особина било богоборство, а главни задатак ства-

раће идолопоклоничке нације. Турбин је, према приказивачу, совјетску државу потпуно поистоветио са царством таме (Trijić, 2002). Андреј Битов, писац који је стекао светску славу, а у својој земљи дуго био забрањен, у делу *Гулаг као цивилизација* поводом кажњеничких колонија у Совјетском Савезу писао је о нанетом злу као о нечем непоправљивом, што се не може избрисати нити надокнадити уз помоћ светлије будућности. Морална осуда је, према Битову, недовољна, неопходно је сећање на оно што је упропастило безбројне животе (Tasić, 2005). Да су се ствари временом промениле, да СССР седамдесетих година више није био иста држава какав је био неколико деценија раније, да нема ни говора о „крвавом режиму“ каквим га представљају дисиденти, већ да је постао „досадна, одржавела империја“ читамо у аутобиографској причи Едуарда Лимонова коју је за *Књижевни лист* превела Радмила Мечанин (Limonov, 2008).

Ако бисмо покушали да резимирамо све што је речено, доћи ћемо до закључка да *Српски/Књижевни лист* несумњиво негује позитивну слику Русије као велике силе са којом су Срби одржавали срдачне и пријатељске односе, која је током историје била њихова заштитница и главни ослонац. Ово књижевно гласило показује велико поштовање и према руској култури. С времена на време, у њему се појављују текстови о знаменитим руским прозним писцима и песницима, Толстоју, Пушкину, Цветајевој и другима, објављују се њихови стихови или одломци из њихових прозних остварења – што у овом истраживању није било предмет нашег интересовања. Редакција *Српског/Књижевног листа* и њени сарадници русисти нису, међутим, показали наклоност према режиму који је заведен Октобарском револуцијом и који је потрајао све до пред крај 20. века. Концентрисали су се на његове негативне стране, представљајући га као један у основи окрутан, нехуман и злочиначки пројекат, који је одговоран за милионе људских живота. И поред тога, на основу увида у текстове и прилоге о руским темама који говоре о епохи политике (18–21. века), у порукама читалачкој публици могу се наћи објашњења сложених друштвених појава и процеса тако што се: издвајају најважнији чиниоци који их творе; излаже њихова историјска димензија чиме је пружена могућност за боље разумевање савремених друштвених збивања и кретања; као и то да се образлажу различити типови друштвених структура, које су пружале вишеструке могућности за развитак личности и културе. На тај начин, читалачкој публици је омогућено да у текстовима и прилозима о руским темама дође до утемељене интерпретације историје и историјских догађаја, која почива на вредносним судовима изреченим са универзалног становишта. Оваква интерпретација је рационална и хумана, и као таква уздиже се изнад ускогрудих интерпретација усклађених с практичним интересима појединих друштвених група. Тиме је искључен сваки идеолошки садржај, а у интерпретацијама су потврђене научне норме. Због тога поруке читалачкој публици о руским темама у *Српском/Књижевном листу* имају велики културни значај и могу да буду прихватљиве за све чланове друштва.

Референце

- Ardov, M. (2007a). Knjiga o Šostakoviču, *Književni list*, 54, 1, 6.
- Ardov, M. (2007b). Knjiga o Šostakoviču (2), *Književni list*, 55, 13.
- Ardov, M. (2007c). Knjiga o Šostakoviču (3), *Književni list*, 56, 13.
- Babac, M. (2011). Čovek koji je video anđela, *Književni list*, 100, 20–21.
- Bajin, Z. (2016). *Miroslav Spaljaković (1869–1951). Biografija*. Doktorska disertacija u rukopisu, odbranjena na Filozofskom fakultetu u Beogradu 2016.
- Dimitrijević, B. (2008a). Krvave sibirске avanture, *Književni list*, 67, 18.
- Dimitrijević, B. (2008b). Krvave sibirске avanture (2), *Književni list*, 68–69, 18.
- Dimitrijević, B. (2013). Beseda prilikom polaganja venaca na spomen-ploču ruskim medicinskim misijama, *Srpski književni list*, 111, 27.
- Đurić, O. (2004). Doprinos bibliografa, *Književni list*, 19, 16.
- Đurić, O. (2006). Prvi kongres ruskih zagrančnih pisaca u Beogradu, *Književni list*, 41, 16.
- Ilić, S. (2002). Tajnovitost sablje, *Književni list*, 5–6, 8.
- Jovanović, M. (1996). *Doseljavanje ruskih izbeglica u Kraljevinu SHS 1919–1924*. Beograd: Stubovi kulture.
- Jovanović, M. (2012). *Srbi i Rusi 12–21. vek (istorija odnosa)*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije.
- Levicki, S. A. (2003a). Boris Petrovič Višeslavcev, *Književni list*, 13, 15.
- Levicki, S. A. (2003b). Boris Petrovič Višeslavcev, *Književni list*, 14, 15.
- Limonov, E. (2008). Mali Salvador, *Književni list*, 68–69, 19.
- Matarić, M. (2007). *Knjiga o Vronskom*, *Književni list*, 64, 17.
- Mitrović, Ž. (2017). Lenjin, Jugoslavija i atentat, *Srpski književni list*, 18/123, 22.
- Rajić, S. (2011). Dinastija Obrenović i Rusija na izmaku 19. i početkom 20. veka, *Književni list*, 100, 34–35.
- Simić, P. (2005). Tri želje Borisa Pasternaka, *Književni list*, 34, 15.
- Sofronijević, M. (2014). Sofronijevići kao izbeglice u Rusiji od 1915. do 1918, *Srpski književni list*, 114, 30.
- Sofronijević, M. (2015). Povratak u Beograd, *Srpski književni list*, 115, 28.
- Subotin, L. (2003). Dmitrij Sergejevič Mereškovski, *Književni list*, 13, 17.
- Ševcova, G. I. (2012). *Ruski humanitarni pohod na Balkan (1912–1913)*. Beograd: Žagor, Novi Sad: Društvo srpsko-ruskog prijateljstva.
- Tasić, D. (2005). Sećanje kao savest, *Književni list*, 34, 17.
- Timofejev, A. i Krenić D. (2014). *Ruska vojna pomoć Srbiji za vreme Prvog svetskog rata*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije.
- Trijić, V. (2002). Spomenik Turbinu, *Književni list*, 2, 8.
- Vojinović, S. (2005). Srbin pesnik na dvoru ruske carice Katarine Druge, *Književni list*, 38, str. 17.

Sofija Božić, Dušan R. Bajagić

RUSSIAN THEMES ON THE PAGES OF THE *SERBIAN/ LITERARY MAGAZINE* (2002–2017)

In the *Serbian/Literary Magazine*, journal for literature, culture and social issues, russian themes are present in various ways: through literary (prose and poetry) works by Russian writers and poets, contemporary and classics, through the book reviews of Russian authors in the field of literature, history and culture, through historical essays on Serbian-Russian relations and various others related to the culture, history and politics of Russia and the Soviet Union. In this paper, we have kept on some important texts in order to determine what kind of message is sent to the readership about the relations between Serbia and Russia and the history of Russian society and the state during the period of communist repression. Analyzing the selected texts, we found that the *Serbian/Literary Magazine* fostered a positive image of Russia as a great power with which the Serbs maintained cordial and friendly relations, which during their history was their protector and main support. The editorial staff of the *Serbian/Literary Magazine* and its associates, however, did not show favorable attitude towards the regime that was established by the October Revolution and that persisted until the end of the 20th century. They concentrated on its negative sides, representing him as one basically a cruel, inhuman and criminal project, responsible for millions of human lives.

Key words: *Serbian/Literary Magazine*, Russia, October Revolution, USSR